

YENİ MADEN KANUNUNA VE MADEN HUKUKU YARGILAMASINA İLİŞKİN BAZI HUSUSLAR

Av.Prof.Dr.Mustafa TOPALOĞLU, YMM

ÖZET

Türkiye maden zengini bir ülkedir. Ancak mevcut maden mevzuatı söz konusu milli zenginlik kaynağımızın işlenmesine ve ekonomiye kazandırılması için yeterli altyapıyı sağlamaktan uzaktır. Bu nedenle madenlerin ülkemize en fazla katma değeri yaratacak şekilde milli menfaatlere uygun olarak işletilmesi, açık ve şeffaf bir maden idaresinin oluşturulması, çevreye saygılı ve sürdürülebilir madencilik ilkelerine uygun yeni bir maden kanunu hazırlıkları devam etmektedir. Hazırlanan yeni kanunda dikkat edilmesi gerekli bazı hususlara çalışmamızda değinilmiştir. Aynı zamanda inter sektörel endüstriyel bir hukuk dalı olan maden hukukuna ilişkin yargılamada karşılaşılan sorunlar ve muhtemel çözüm önerilerine değinilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Yeni Maden Kanunu, ruhsat güvencesi, devlet hakkı (*royalty*), madencilik tahkimi, madencilik ihtisas mahkemeleri,

1.Yeni Maden Kanunu'nun Hazırlanmasında Dikkat Edilecek İlkeler

1.1.Yürürlükteki 3213 Sayılı Kanun'u Değiştirmeye İten Nedenler

3213 sayılı Maden Kanunu 6309 sayılı Maden Kanunu ilga ederek 1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 3213 sayılı Kanunla madencilik faaliyetlerine hız, yön ve verimlilik getirmek amaçlanmıştır. Yine Bu Kanunla Devletin yükümlülükleri asgari düzeye indirilerek zamanında yerine getirilemeyen vecibelerden doğacak yükümlülükler önlenmek istenmiştir. Aynı zamanda 160 maddeden oluşan 6309 sayılı Kanun, 3213 sayılı Kanun ile 50 maddeye indirilmiştir. Vatandaşın beyanına güven esası getirilmiş, denetim ve gözetim dışındaki Bakanlık işlerinin görülmesi için yeminli teknik büroların kurulması öngörülmüş ve madenciliğin finansmanına önem verilerek madencilik fonu oluşturulmuştur.¹

3213 sayılı Maden Kanunu'nun ideal olarak takdire şayan bu temel felsefesi, gerçek hayata tam anlamıyla uyum sağlamamıştır. Her şeyden önce, 6309 sayılı Kanun'dan 90 maddenin birden atılarak 50 maddeye sığdırılmak istenmesi, ortaya

¹ Topaloğlu, M., Maden Hukuku - 5995 Sayılı Kanunla Değişik Maden Kanunu ve İlgili Mevzuat, Adana 2010, s.7 vd.

ıkan düzenleme boŖluęu dolayısıyla 3213 sayılı Maden Kanunu metinlerinde ilave hükümlere ihtiyaç ortaya ıkarılmıŖtır. Bu nedenle bir madde 25-26 fıkradan oluŖan çok uzun maddeler haline gelmiŖtir. Aynı zamanda Kanun'daki madde azlığı, sistematik sorunlara da yol amıŖtır.

Öte yandan 3213 sayılı Maden Kanunu'nu hazırlayan komisyonda ve hatta daha sonraki deęiŖliklerde yeterince uzman hukukçu bulunmaması sonucu, Anayasaya aykırı olarak öngörülen birçok maddenin Anayasa Mahkemesi tarafından iptaline neden olmuŖtur. Örneęin, 3213 sayılı Maden Kanunu'nun izinlerle ilgili yedinci maddesi ve yeminli teknik bürolarla ilgili 48.maddesi gibi.

3213 sayılı Maden Kanunu nceki Kanun uygulamasından kaynaklanan birtakım pratik sorunlara da cevap vermeyi hedeflemiŖtir. Ancak yeni bulunan bazı zmler, etraflıca dŖnlmŖ genel esaslar niteliğinde olması gerekirken, basit tepki niteliğinde hükümler olmaktan öteye gidememiŖtir. Ayrıca, madenlerin gruplara ayrılması ve bir takım ruhsat iptal hükümlerinin idari para cezasına dnŖtrlmesi veya tersi uygulamalardan kaynaklanan kanun deęiŖlikleri zorunlu hale gelmiŖtir. Bütün bunlara DanıŖtay kararlarını doğrudan kanun hükmü haline getirmek gibi yönelimler de eklenince, 3213 sayılı Maden Kanunu'nda 23 kez deęiŖlik yapılmak zorunda kalınmıŖtır. Bu deęiŖlikler sonucu Kanun, genel ilke ve esaslar içermek yerine yönetmelik ve genelge niteliğinde sistematikten uzak, onlarca fıkrası olan maddelerle dolu bir hukuk metni haline gelmiŖtir.

Yapılan bu hataları tekrarlamayan temel ilke felsefesi olan yeni bir maden kanunu hazırlanması konusunda kamu-özel tüm madencilik vreleri grŖ birliği içindedir.

1.2.Yeni Maden Kanununun Modern Eęlimlere ve lke İhtiyaçlarına Uygun Temel Felsefesi Olmalıdır

Madencilik sektörü gibi büyük bir alanı düzenleyen maden kanunu temel bir kanundur. Bu nedenle ilgili hukuk dalları ile ilgili uyumu sağlayarak düzenlediği alana iliŖkin genel esasları içermesi zorunludur. Bu esaslar ; kamu/özel sektörün uzlaŖma sağladığı temel madencilik politikalarının somutlaŖmıŖ Ŗeklidir. Aynı zamanda bunlar maden kanunun ruhunu ve felsefesini yansıtırlar. Maden kanunu hazırlanmadan önce üzerinde uzlaŖma sağlanan bu temel felsefenin tasarı metnine tümüyle yansıtılması gerekir. İŖte yeni kanunun bu felsefesi ilgili paydaŖlar arasında bir heyecan uyandırır, bir Ŗevk yaratırsa baŖarıya ulaŖılmıŖ sayılır.

Yeni maden kanunu aynı zamanda kanun koyucunun bir tercihini gösterir. Maden hukuku tarihinde içinde yaŖanan geliŖmelerde, devletin bir tarafta madenleri kamusal mülkiyetine uygun olarak düzenleme dŖncesi ile diğer tarafta özel sektörün madencilik yatırımlarına özendirilmesi isteği arasında bir mücadele

yaşandığı görülür². Özellikle Türkiye’de 1950 ve 1990 dönemi arasında yaşanan madencilik yasalarında yapılan değişikliklerde bu mücadelenin yansıması net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Türkiye 1954 yılında bu tercihini özel sektörün madenciliğe teşvik edilmesi şeklinde yapmıştır. Ama bazı durumlarda kamusal düşünce tarzının etkisiyle kamusal yöne doğru bazı eğilimler yapıyor olduğu da maalesef gözlenmiştir. Elbette ki, Devlet, kendi kamusal mülkiyeti altında bulunan madenlerin hukuki rejimini belirleyecek ve bu bağlamda bazı kamu kurumlarına bazı ayrıcalıklar sağlayacaktır. Ancak bu ayrıcalıkların giderek artarak madencilik sektörüne yatırım yapacak özel sektörü ürkütecek boyuta gelmesinden özellikle kaçınmak gerekir.

Maden kanunu gibi temel kanunların üç özelliğe sahip olması aranır. Bu özellikler kanunun genel ve objektif olması soyut temel ilkeler içeriyor olması şeklinde sıralanabilir. Yeni kanunun bir tepki kanunu olmasından özellikle kaçınılmalıdır. Zira yaşanan somut bir sorunu esas alarak kanun yapmak, kanunların genel ve soyutluğu ile bağdaşmayacağı gibi, ileride başka sorunların doğmasına yol açar. Belirtilen bu olumsuz durumun örneklerini 3213 sayılı yürürlükteki kanunun değişikliklerinde çokça görmek mümkündür. Ancak niteliği gereği çevrede olumsuz etkiler yapan madenciliğe karşı geniş halk kesimlerinin tepkisini azaltmak yapılacak değişikliği onlara benimsetmek ve kabul ettirmek de elbette çok önemlidir. Bu nedenle Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü - OECD’nin de belirlediği gibi gerçek ve etkili bir düzenleyici etki analizi mutlaka yapılmalı ve ilgili paydaşların mutlaka görüş ve beklentileri alınmalıdır. Ancak burada da bir denge sağlanmalı, halkı memnun etmek uğruna belirlenen temel felsefelerden çok fazla sapılmamasına dikkat edilmelidir.

1.3. Yeni Kanun En Başta Maden Ruhsat Güvencesini Sağlamalıdır

Maden kanunların yapılmasında dikkat edilecek ilkelerin en başında her zaman ruhsat güvencesinin sağlanması gelmektedir. Gerçekten ruhsat güvencesi, maden hukukunda olmazsa olmaz “sine quo non” bir ilkedir.³

Hukuksal koruma sağlanan maden hakları, önce maden arama hakkı daha sonra da maden işletme hakkı olarak verilmektedir. Maden arama hakkına dayanarak maden varlığını saptayan her hak sahibi maden işletme ruhsatı veya imtiyazı alabilmelidir. Son eğilimler takaddüm (öncelik) hakkı olarak uygulama bulan “ilk gelen alır” (first come, first served) ilkesinin uygulanması yönündedir.

² Topaloğlu, M., “Madencilikle İlgili Yasal Düzenlemelerdeki Küresel Eğilimler ve Türkiye Uygulaması”, Türkiye 20.Kömür Kongresi, 04-06 Mayıs 2016, Zonguldak, Maden Hukuku ile İlgili Makaleler, İstanbul 2019, s. 502.

³ Topaloğlu, M., Maden Ruhsatlarının Güvenilirliği Ruhsat Güvencesi, Türkiye Madenciler Derneği Sektörden Haberler Bülteni, S.38, Haziran 2011, s.42.

Maden hakları veya maden ruhsat sahipliğinden doğan haklar, mülkiyet hakkı gibi güçlü bir niteliğe sahip olmalıdır. Bu niteliğin kazanılması, maden haklarının kazanılması kadar, durdurulması ve iptal edilmesinin belirli kurallara bağlı kalmasını gerektirir. Hukuki yapı, madencilğe yatırım yapanlar için keyfi uygulamalardan uzak ve önceden öngörülebilir bir ortam sağlamalıdır. Özellikle maden ruhsatlarının iptalleri ve durdurulmaları ancak çok istisnai hallerde söz konusu olabilmelidir. Maden bürokrasisine istediği zaman alacağı bir kararla ruhsatın iptali ve durdurulması yönünde verilecek bir takdir yetkisi kanundaki ruhsat güvencesine ilişkin bütün hükümleri sıfır derecesine indirir. Neredeyse bütün ruhsat güvencelerini kaldırır⁴.

Ruhsat sahibinin kusurundan kaynaklanmayan bir sebeple idare tarafından ruhsatın iptali veya madencilik faaliyetlerinin kısıtlanması halinde ödenecek tazminat meydana gelen zarar karşılayacak nitelikte olmalıdır. Türkiye’de faaliyetin kısıtlanması veya ruhsatın iptali halinde ödenen yatırım gideri, maden ruhsat sahibinin gerçek zararını karşılamaktan uzaktır. Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında Devlet tarafından ruhsat veya imtiyazlara el konulmasında Fransız hukukundan gelen “*raşa*” olarak adlandırılan bir usul uygulanıyordu⁵. Raşa usulünde, faaliyeti sonlandırılan imtiyaz veya ruhsat sahibinin yapmış olduğu giderlerin fiili zarar olarak ödenmesinin ötesinde, belli bir orana kadar ileride elde edeceği gelir dahi kar mahrumiyeti zararı olarak ödeniyordu. Madencilik faaliyetinin sona erdirilmesinde, kar mahrumiyeti ödenmeden sadece indirgenmiş yatırım giderinin ödenmesi bu sektöre yatırım yapacak yerli ve yabancı yatırımcı üzerinde çok fazla olumsuz etkisi olmaktadır.

Maden ruhsat süreçlerinde kazanılmış haklara azami ölçüde saygı gösterilmelidir. Devam eden maden ruhsatlarında, maden işletmecisi ruhsattan doğan hakkı gerek Maden Kanunu ve gerekse diğer kanunlar bakımından kazanılmış hak sayılmalıdır. Maden ruhsatları tüm ruhsat temditleri dahil bütün ruhsat süreleri bir bütün sayılmalı, ruhsat temditlerinde de kazanılmış haklara riayet edilmelidir.

Bazı özel koruma alanları dolayısıyla madencilik faaliyetlerine kısıtlama getirilebilir. Ancak bu kısıtlama sadece aramalara kısıtlama şeklinde olmalı ve önceden ilgililerin kolayca ulaşılabileceği şekilde açıkça ilan edilmelidir. Ruhsat temditleri de dahil maden işletme ruhsat alanlarına kısıtlama getirilmemelidir.

⁴ Williams, J.P., Global Trends and Tribulations in Mining Regulations, 30 J.Energy & Nat Resorces L., s.391-422.

⁵ Türk, H.S., Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanunun Üzerinde Açıklamalar, AHFD,V,XXXVI, S.1-4 Ankara 1979, s.93.

Madencilik bünyesinde kamu yararı olan ve kamu hizmeti niteliğinde bir sektördür. Anayasa Mahkemesi'nin 21.06.1979 gün ve 1/30 sayılı kararında⁶ "... Anayasa'nın 130. maddesi, doğal zenginlikler ve kaynaklarının Devletin "hüküm ve tasarrufu" altında olduğunu açıkladıktan sonra, bunların aranması ve işletilmesi hakkının Devlette olduğu ilkesini koymaktadır. Maddenin son tümcesi ise, bu ilkeden ayrı olarak, arama ve işletmenin, Devletin özel teşebbüsle birleşmesi yoluyla ya da doğrudan özel teşebbüs eliyle yapılabilmesini yasanın açık iznine bağlı tutmaktadır. Bu maddenin, Anayasa'mızın sosyal içeriğini belirleyen önemli hükümlerden biri olduğunda kuşku yoktur. Ancak, söz konusu Anayasa hükmünün bu davada üzerinde özellikle durulması gereken yönü, madenlerin ve bunların arama ve işletilmesinin hukuksal niteliğini belirtmekte olmasıdır. Gerçekten, Devletin hüküm ve tasarrufu altında olan doğal zenginlikler ve kaynaklarının arama ve işletilmesinin ilke olarak Devletin görevi sayılması, Anayasa Koyucunun bu işleri "kamu hizmeti" niteliğinde gördüğünün açık kanıtıdır. Böyle olunca da, maddenin son tümcesi uyarınca özel teşebbüsün madenî Devletle birlikte ya da tek başına arayıp işletebilmesi, başka bir deyişle bu kamu hizmetinin özel teşebbüs eliyle veya onun katılımıyla görülebilmesi, Devletin arama izni vermesi ya da Devletle özel teşebbüs arasında işletme konusunda bir "yönetmelik sözleşme" yapılması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır.3/3/1954 günlü, 6309 sayılı Maden Yasası, Anayasa'nın 130. maddesinin son tümcesinde sözü edilen "izin" i vermektedir. Bu yasa ile Özel teşebbüse madencilik alanında etkinlikte bulunma olanağı tanınmakta, aslında, Devletçe yerine getirilmesi gereken bu kamu hizmetinin, özel teşebbüsçe, Devletin gözetim ve denetimi altında nasıl yapılacağı gösterilmekte, yasa ve yönetmelik sözleşme hükümlerine uyulmaması durumunda, Devlete, bu izni geri alma ve sözleşmeye son verme yetkisi tanınmaktadır..." şeklinde hüküm kurularak madencilik kamu hizmeti niteliğinde olduğu açıkça belirtilmiştir. Hal böyle iken kanunun amacının madenlerin kamu yararına işletileceğini belirtmek gereksiz ve yanlış anlamalara ve çıkarımlara yol açabilecek bir düzenleme olur. Madencilik kamu yararına yapılacağı yönündeki kanun hükmünden hareketle mahkemeler, çevresel sorunlar ve kamu güvenliği gerekçesiyle maden işletmesinin durdurulması gerektiği yönünde kararlar verebilirler.

Maden haklarının güvenliği bakımından önemli olan diğer nokta, maden haklarının kolayca devredilebilmesi ve rehin-ipotek işlemlerine konu olabilmesidir. Bu şekilde madencilik sektörüne yatırım yapan şirketler finans sorunlarını çözmeye olanaklarına kavuşacaklardır. Ruhsat devirlerinde kamu otoritelerinin takdir haklarının azaltılması, olası rüşvet olaylarına son vereceği gibi, ticari hayatın gerektirdiği sürati de sağlayacaktır. Şili'de maden hukukuyla ilgili işlemlerde

⁶ Anayasa Mahkemesi E.1979/1 K.1979/30 T. 21/6/1979.

idarenin yetkisi kaldırılmış ve bütün işlemlerin doğrudan mahkeme kararıyla yapılması zorunlu tutulmuştur.

1.4. Adil ve İstikrarlı Bir Devlet Hakkı Sistemi Oluşturulmalıdır

Geçmişte uluslararası uygulamalarda, her bir madencilik projesinin özelliğine göre karşılıklı görüşmelerle uygulanacak mali rejimi yatırım anlaşmasında belirleme anlayışı yaygındı. Ancak bu sistem oldukça zaman kaybına neden olması ve karşılıklı görüşmelerde her zaman anlaşmaya varılamaması yüzünden eleştirilmekteydi. Üstelik zaman içinde taraflar arasında çıkan uyuşmazlıkların tekrar yatırım anlaşmasını gözden geçirmeyi zorunlu kılması, madencilik yatırımları için caydırıcı bir unsur oluşturmaktaydı.⁷

Dünyadaki yeni eğilim, her olaya özgü yatırım anlaşması yapılması yönteminin terk edilmesi ve bunun yerine karşılıklı anlaşma gerektirmeyen açık bir mali rejimin yasalarda belirlenmesi yönündedir. İyi bir mali rejim, madencilik yatırımları için öngörülen bütün mali yükleri ülkenin yatırım çekme kabiliyetini engellemeyecek şekilde açık ve kesin olarak belirleyen rejimdir.

Bununla birlikte fiili uygulamalar, global yatırım ve proje finansmanının gereklerini karşılamaktan çok uzaktır. Bazı devletler, tahsil kolaylığı düşüncesiyle dolaylı vergiler ve maktu devlet hakkı alınması uygulamasını devam ettirmektedirler. Aslında bu durum ülkenin vergi idaresinin organizasyonun yeterli olmadığına bir göstergesidir. Madencilğe yatırılan sermayenin geri dönüşünün sağlanabilmesi için vergi, devlet hakkı ve diğer kamusal yükümlülüklerin işletme karı üzerinden alınması gerekir.

Türkiye’de 1985 yılında yürürlüğe giren 3213 sayılı Maden Kanunu, devlet hakkını brüt işletme karı üzerinden alıyordu. Madencilik işletmelerinin bilançolarının gerçek durumu yansıtmayarak düşük kar miktarı bildirilmesi üzerine işletme karı üzerinden devlet hakkı hesaplanması yönteminden vazgeçilmiştir⁸. Bunun yerine 2004 yılında yürürlüğe giren 5177 sayılı Kanunla ocakbaşı satış bedeli üzerinden devlet hakkı alınması esası getirilmiştir. Madencilikte gelişmiş ülke uygulamalarına aykırı olarak satış bedeli üzerinden alınan uygulama devam etmekte iken son zamanlarda gündemde olan yeni maden kanunu çalışmalarında ocak başı satış bedeli yerine brüt satış bedelinin getirilmesi düşünülmektedir. Ocakbaşı satış bedeli uygulaması dahi üretim maliyetlerini dikkate alınmadığından dolayı eleştirilmekteydi. Zira aynı madenin bulunduğu yer ve işletme metoduna göre üretim maliyetlerinde çok değişen madenden aynı oranda ve bedelde devlet hakkı alınması adil bir uygulama olamaz.

⁷ De Sa, P., Mineral Policy: a World Bank Perspective, in: International and Comparative Mineral Law and Policy - Trends and Prospects, The Hague 2005, s.498.

⁸ Topaloğlu, M., Maden ve Taşocakları Hukuku, Adana 2013, s.44 vd.

Brüt satış bedelinde, üretim maliyetleri dışında satış fiyatına dahil olan sigorta, nakliye ve depolama gibi bazı yan edim yükümlülükleri de farklılık gösterebilir. Belirtilen yan yükümlülükler açıklanmadan sadece katma değer vergisinin satış bedelinden düşülmesi, zaten eleştirilen sistemi daha da adaletsiz bir duruma sokar.

Dünyada modern eğilim ve madencilikte gelişmiş ülke uygulamaları brüt satış karı üzerinden devlet hakkı alınması yönündedir. Zira yapmış olduğu yatırımı henüz amorti etmemiş bir maden işletmesinin kara geçmeden önce devlet hakkı ödemesinden muaf tutulması, çok önemli bir teşvik olacaktır. Ancak bazı ülkelerde ilk yıllarda maden şirketlerine devlet hakkı ödememesi halkın tepkisiyle karşılaşmıştır. Yine de Kanada, ABD ve Avustralya gibi gelişmiş ülkelerde kar üzerinden devlet hakkı uygulaması başarıyla uygulanmaktadır.⁹

Satış geliri uygulamasında Kanada örneğinde olduğu gibi aşamalı bir oran getirilebilir. Buna göre maden işletmesinden elde edilen karın; 1.000.000.-TL'ye kadar %5 oranında devlet hakkı alınmalı, daha sonra her 1.000.000.-TL kar için bu oran %1 oranında artırılmalı ancak maksimum oran %15'i aşmamalıdır. Daha çok metalik madenler dikkate alınarak önerilmiş bu sisteme maden gruplarına göre farklı oran tespit edileceği de tabidir.¹⁰

Kar oranı üzerinden alınacak devlet hakkında en önemli hususlardan biri de muhasebeleştirme ve bilançonun hazırlanmasıdır. Yürürlükten kalkan 22.08.1985 tarihli Maden Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 31.ve devamı maddelerinde başarılı bir şekilde belirtildiği gibi bilançoya yazılacak kalemler, geçmiş uygulamalar da dikkate alınarak çıkarılacak uygulama yönetmeliğinde ayrıntılı olarak düzenlenmelidir.

1.5.Maden Arazilerine Kolayca Erişilebilecek Hukuki Alt Yapı Sağlanmalıdır

Maden sahalarına ulaşmak, maden sahalarının bulunduğu veya bitişindeki taşınmazları kullanmak, madencilik faaliyetleri açısından bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Bu husus, dünya maden hukuku literatüründe maden sahalarına erişim (*access to mining land*) kavramıyla ifade edilmektedir. Maden sahalarına erişim madencilik sektörünün en önemli sorunlarından biridir. Bu sorun maden hukuku ve taşınmaz hukukunun düzenlenişine göre ülkeden ülkeye değişik hukuki dizgelere bağlanmıştır.

⁹ Otto, J. ve diğerleri, Mining Royalties, a Global Study of Their Impact on Investors, Government, and Civil Society, The Worldbank Report, Washington DC 2006.

¹⁰ The Mining Association of Canada and The Department of Indian Affairs and Northern Development, Comparative Review of the Rate of Royalty in the Canada Mining Regulation, as Relates to National and International Competitiveness, Two Ducks Resources - Analysis, 12th June 2008.

Maden hukuku dünyada iki farklı sistem etrafında düzenlenmektedir. ABD’de geçerli olan birinci sisteme göre, madenler içerisinde bulunduğu arazinin bütünleyici parçasıdır (accession sistemi). Texas, New Mexico, Colorado ve Kansas gibi eyaletlerde madenin bulunduğu arazinin sahibinin aynı zamanda madenin sahibi olduğu kabul edilmektedir. Arazi sahibi, madenle birlikte, onun aranması ve işletilmesi hakkının da doğrudan sahibi olmaktadır¹¹.

İkinci sistem olan, devlet hakimiyeti (dominalite) sistemine göre, madenlerin içinde buldukları arazinin mülkiyeti ile hiçbir ilgisi yoktur. Madenler, kimin arazisinde bulunursa bulunsun, Devlete ait sayılır. Devlete, madenleri topluma en yararlı şekilde işletilmesini sağlamak amacıyla birtakım yetkiler tanınmıştır. Devlet, bu yetkisine dayanarak madenlerin işletilmesi için özel kişilere imtiyaz verebileceği gibi, madenleri kendi de işletebilir.

Birinci sistem, içlerinde madencilik bakımından gelişmiş ABD, Kanada ve Avustralya gibi ortak hukukun (*common law*) geçerli olduğu ülkelerde geçerli iken, ikinci sistem ise ayrı bir medeni kanun (*civil law*) geleneğine sahip olan Türkiye’nin de aralarında bulunduğu Kıta Avrupası ülkeleri ile madencilik reform çalışmaları son zamanlarda dikkat çeken Güney Amerika ülkelerinde uygulama alanı bulmaktadır. Ayrı bir medeni kanuna sahip ülkelerde maden mülkiyeti taşınmaz mülkiyetine benzer “aynı hak” olarak kabul edilmektedir. Medeni hukuk dizgesine sahip Türkiye’de Yüksek Mahkeme (Yargıtay) kararlarında 1970’li yıllarda maden haklarının mülkiyet hakkı gibi güçlü niteliği vurgulanırken, son yıllarda olağan bir sözleşmesel hak olarak niteleyen kararlara rastlanılmaktadır¹².

Yukarıda belirtildiği gibi ayrı bir medeni kanuna sahip ülkelerde madenin bulunduğu arazi ile maden üzerinde tanınan imtiyaz sahibinin birbirinden farklı kişi veya kuruluşlar olması mümkündür. Çoğu zaman madenler yüksek rakımlı ve özel mülkiyetinin bulunmadığı yerlerde yapıldığı için arazi sahipleri ile maden imtiyaz sahipleri arasında bir sorun yaşanmaz. Ancak tarım alanlarında ve özel mülkleri kapsayan alanlarda her iki hak sahibi arasında bir çatışma yaşanması kaçınılmazdır. Böyle bir durumda genel olarak Dünya’daki maden kanunlarında madencilik kamu hizmeti sayılarak madenlerin işletilmesinde kamu yararı olduğu kabul edilmektedir. Bazı ülkelerde kamu yararı kavramı yerine milli yarar, bazen de devletin yararı veya kamusal öncelik gibi kavramlar kullanılmaktadır. Kamu yararı kararı alınarak maden imtiyaz sahibi lehine arazi üzerinde irtifak hakkı kurma yönünde hükümler konularak arazi sahipleriyle çıkabilecek sorunlar çözülmeye çalışılmaktadır. Hatta, Bolivya’da madencilik kendi doğasında kamu yararını barındırdığı, bunun için ayrıca kamu yararı kararı alınmasına gerek dahi görülemeden irtifak hakkı kamulaştırmasının yapılabileceği kabul edilmektedir.

Arazi sahibi, üçüncü kişiler ve maden şirketleri arasında çıkabilecek bu tür sorunların önüne geçmek için maden haklarının güçlendirilmesinin ve taşınmazlarla

¹¹ Topaloğlu, Maden Hukuku, 32 vd.

¹² Topaloğlu, M., Sürdürülebilir Kalkınma ve Madencilik-Dünyada Maden Hukukuyla İlgili Yeni Yaklaşımlar-*Sustainable Development and Mining: New Approaches Related to Mining Law in the World*-Türkiye 21. Uluslararası Madencilik Kongresi ve Sergisi TUMKS’09, Antalya 6-8 Mayıs 2009, s. 35 vd.

aynı sicile kaydedilmesinin yararlı olacağı ileri sürülmektedir. Aynı zamanda maden kadastrounun tamamlanmasının ve maden imtiyaz sınırlarını kesin olarak belirlemenin önemine işaret edilmektedir.

Genel olarak kurak ve dağlık arazi gibi sahipsiz mal niteliği ile devletin hüküm ve tasarrufu ya da kamusal mülkiyetinde bulunan yerlerde maden arama ve işletme faaliyetleri serbest olarak yapılabilir. Peru gibi bazı ülkelerde de kamu yararlılık niteliği enerji bakanlığı tarafından önceden belirlenmemiş ülkelerde kamuya ait arazilerin madencilik amacıyla kullanılabilmesi için açık artırma süreci öngörülmüştür¹³.

Maden ruhsatından doğan hak, niteliği aynı hakka benzer bile olsa sadece arazide bulunan madenlerin çıkarılması ve üretilmesi için sahibine birtakım tekeli yetkiler tanır. Ancak söz konusu maden hakları, madenin içinde bulunduğu veya maden işletmeciliği için gerekli olan arazinin kullanımına hak sağlamaz. Nitekim 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 46. maddesinde **“işletme ruhsatı safhasında işletme faaliyetleri için gerekli olan özel mülkiyete konu taşınmaz, taraflarca anlaşma sağlanamaması ve işletme ruhsatı sahibinin talebi üzerine Bakanlıkça kamu yararı bulunduğuna karar verilmesi halinde kamulaştırılır”** hükmü yer almaktadır. Bu maddede maden ruhsat sahibinin özel mülk sahibi ile anlaşmaları gerektiği ifade edilerek maden hakkının sınırları bu açıdan belirlenmiş olmaktadır. Ruhsat sahibi, öncelikle madencilikle ilgili özel mülk sahibi ile arazinin kullanımına ilişkin kira, arizet, intifa hakkı tesisi ya da satış gibi özel hukuka ilişkin bir sözleşme yapmalı ve anlaşma sağlamalıdır¹⁴. Bu şekilde özel mülk sahibi ile anlaşmaya varamazsa Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı aracılığıyla 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 46. maddesine göre idari irtifak tesisi ya da madencilik kamulaştırması yoluna gitmelidir. Yargıtay 1. Hukuk Dairesinin Dairesi'nin 25.02.2010 gün ve E. 2010/304, K. 2010/2074 sayılı ilke kararında bu husus aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:

“Hemen belirtmek gerekir ki, kural olarak ruhsat alınmış olması sahibine bu konuda faaliyet gösterme hakkı verir. Ancak, mülkiyet hakkına el atılamayacağı DA KUŞKUSUZDUR. Ne var ki, işletme ruhsatı alınan yerin özel mülkiyete konu olması halinde taraflarca anlaşma sağlanamaması ve işletme ruhsatı sahibinin talebi üzerine Bakanlıkça (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı) kamu yararı bulunduğuna karar verilmesi durumunda kamulaştırılacağı 3213 sayılı Yasanın 46'ncı maddesi HÜKMÜ GEREĞİDİR.

¹³ Omalu M.K./Zamora A., Key Issues in Mining Policy: a Brief Comparative Survey on the Reform of Mining Law, *Journal of Natural Resources and Environmental Law*, 17, 1999, s. 13 vd.

¹⁴ Topaloğlu, M., Maden Ruhsat Sahibi ile Taşınmaz Malikleri Arasındaki Hukuki Uyuşmazlıklar, *Türkiye Madenciler Derneği Sektörden Haberler Bülteni*, Sayı: 62, Ekim 2016, s. 66 vd.

Somut olayda, davalı şirket tarafından davacıyla aralarında düzenlenen ve çekişmeli taşınmazı kullanmasını haklı kılan sözleşme, vs. sunulmamış ve bu yönde bir savunma yapılmadığı gibi kamu yararı kararı alındığına ve kamulaştırdığına dair de bir bulgunun varlığı KANITLANMIŞ DEĞİLDİR. Öyleyse, sadece maden işletme ruhsatı alınmış olmasının çekişmeli taşınmazın tasarrufu yönünde ruhsat sahibine bir hak BAHŞETMEYECEĞİ TARTIŞMASIZDIR.

Hal böyle olunca, davalı şirket tarafından çekişmeli taşınmazda haklı ve geçerli bir neden olmaksızın el atılan tüm bölümler bakımından davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken, yanılığılı değerlendirmeye yazılı olduğu üzere hüküm kurulmuş olması DOĞRU DEĞİLDİR.”

Her ne kadar 3213 sayılı Maden Kanununun 46.maddesinde kamulaştırma ve irtifak hakkından başka “intifa hakkı”nın kurulacağından bahsedilmişse de, bu hüküm yetersiz ve uygulama kabiliyeti olmayan bir hükümdür ¹⁵. Zira, intifa hakkı Türk Medeni Kanunu’nun 798 ve devamı maddelerinde düzenlenen, eşya üzerinde tam yararlanma yetkisi veren bir ayni haktır. Oysa ki, Anayasa Mahkemesi’nin 22.09.1993 gün ve E. 1993/8, K. 1993/31 sayılı kararı gereği ¹⁶ münhasır olarak madencilik faaliyetlerinde kullanılmak amacıyla kurulacak intifa hakkı sadece madencilik faaliyetlerinde kullanılabilir. Ayrıca Türk Medeni Kanunu’na göre intifa hakkı ancak hakim kararı veya tarafların karşılıklı anlaşmasıyla kurulabilir¹⁷. Kamulaştırma yoluyla intifa hakkı kurulması mümkün değildir. Bunun için Maden Kanunu, Türk Medeni Kanunu ve kamulaştırma Kanunu hükümlerini bağdaştıran

¹⁵ Topaloğlu, M./Kayserili Y., Türk Maden Hukuku ve Yeraltı Zenginlikleri Mevzuatı, İstanbul 1990, s.145.

¹⁶ “Yapılan bu özet açıklamalara karşın, itirazlı Yasa kuralı, yine önceki bölümlerde üzerinde durulan nedenlerle, kamu gücü kullanılarak ve kamu yararı gerekçesiyle özel hukuk alanındaki bireyler ya da kuruluşlar arasında taşınmaz mülkiyetinin el değiştirmesine kadar varabilecek bir yolu açık tutmaktadır. Çünkü, kamulaştırma amacının herhangi bir evrede sona ermesi ya da maden işletme ruhsatı kapsam ve konusu dışında daha karlı projelere dönüştürülmesi durumunda, önceki malikin taşınmazın geri alma hakkının, kamulaştırma yasasının 23. maddesi kapsamında, gerçek kişiler ya da özel hukuk tüzel kişileri adına yapılan kamulaştırmalarda da geçerli olabileceği itirazlı kuralda öngörülmemiştir. Oysa, Anayasanın 13. maddesinin ikinci fıkrasına göre, temel hak ve özgürlüklerle ilgili genel ve özel sınırlamalar öngörülmedikleri amaç dışında kullanılamaz. Aksine bir durumda Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun düşmeyen bir sınırlama ile, Anayasal güvence altındaki mülkiyet hakkının özüne dokunulmuş olur. İtirazlı kural bu sakıncalara açıktır. Belirtilen nedenlerle 3213 sayılı Maden Yasası’nın 46. maddesinin son fıkrası, Anayasanın 13. maddesinin ikinci fıkrasına aykırı görüldüğünden iptali gerekmektedir.” Anayasa Mahkemesi 22.09.1993 gün ve E. 1993/8, K. 1993/31.

¹⁷ Özen, B., Türk Medeni Hukukunda Eşya Üzerinde İntifa Hakkı, İstanbul 2008.

özel bir yasal düzenleme yapılarak yeni bir aynı hak türü olarak “maden intifa hakkı” hüküm ve şartlarının belirlenmesi gerekir.

2. Maden Hukuku Yargılamasına İlişkin Sorunlar

2.1.Şeffaf İşler Bir Maden İdaresi Oluşturulmalıdır.

Maden idareleri, madencilikle ilgili yönetmelik ve diğer düzenleyici işlem çıkarmak ve bürokratik işler olarak tanımlanan bireysel işlemler yapmak suretiyle maden hukuku uygulamasında önemli bir rol oynamaktadır. Madencilik izinlerinin verilmesi birçok kamu kurumunu ilgilendiren bürokratik işlemleri gerektirmektedir. Bu işlemleri yapacak ve organizasyonu sağlayacak ayrı bir “maden bakanlığı” kurularak tek elden yönetim (*one-stop agency*) ilkesinin yürürlüğe geçirilmesinin uygun olacağı ifade edilmektedir¹⁸.

Bununla birlikte özellikle gelişmekte olan ülkeler bakımından maden idaresinin yerinden yönetim (*decentralization*) ilkesine göre yapılandırılmasının iyi bir yönetim örneği oluşturacağından söz edilmektedir. Özellikle madenin bulunduğu yerde işletmeden dolayı olumsuz etkilenen yerler için daha fazla söz hakkı verilmesi ve elde edilen gelirin dağıtımında bu bölgelere daha fazla pay ayrılmasına yönelik mekanizmalar oluşturulmalıdır. Bunun için merkezi idareden yerel ve bölgesel idarelere yetki devri yapılarak yetki ve sorumlulukları arttırılmalıdır. Yine maden işletmesinden elde edilen vergi, devlet hakkı vb.gibi ödemeler yoluyla tahsil edilen gelirden merkezi idareden madenin bulunduğu yerel idareye doğru daha fazla aktarım yapılmalı; aynı zamanda yerel idarenin maden işletmelerinden elde ettiği fonu artırmalarına izin verilmelidir. Özellikle alt seviyede hükümetlere kiralama ve maden işletmelerinden elde edilen gelirin paylaşılması bakımından Endonezya ve Filipinler uygulaması dikkate değerdir¹⁹. Maden idarelerinin bazen karar verme sürecinde bazen de ticari anlamda maden işletmelerine müdahaleleri söz konusu olmaktadır. Özellikle maden işletmelerinin yıllık işletme projesi ve faaliyet raporu gibi belgeleri sunmaları istenerek bütün bunlar kamu yararı süzgecinden geçirilmektedir. Madencilikte kamu yararının bulunduğu kuşku dan uzaktır. Ancak hukuki açıdan yapılan kamu yararı denetlemesi her zaman hukuk kitaplarında yazıldığı gibi ideal bir şekilde gerçekleşmemektedir. Bazen idareye bu yönde tanınan takdir hakkı sonu rüşvet uygulamalarına yol

¹⁸ Omalu M.K./ Zamora A., s.13-38.

¹⁹ Clark, A.L., 2005. Government Decentralisation and Resorce Revenue Sharing, in: International and Comparative Mineral Law and Policy - Trends and Prospects, Kluwer Law International, The Hague, 549-567.

açabilecek keyfi uzatmalara ve belirsizliklere kadar gidebilmektedir. Bunu önlemek için öngörülen süreç son derece kısa ve belirli olmalıdır. Madencilğe yatırım yapan yerli ve yabancı firmalar idari değerlendirme sürecini önceden kestirebilmelidirler. Her ne kadar Şili gibi bazı ülkelerde ruhsat ve değerlendirme süreci idareden alınarak yargısal izin sürecine dönüştürülmüşse de, daha tarafsız olması beklenen yargıda da birtakım iltimasların olabilme ihtimali her zaman mevcuttur ²⁰.

2.2.Maden Hukuku Uyuşmazlıklarında Tahkime İşlerlik Kazandırılmalıdır

Hukuk devletinin (*rule of law*) gereklerinden biri de idarenin eylem ve işlemlerinin bağımsız yargı denetimine tabi olmasıdır. Bu bakımdan maden otoritelerince değerlendirme sürecinde verilen kararlar kesin olmamalı ve bu kararlara karşı bağımsız ve tarafsız yargı organları nezdinde başvuru hakkı tanınmalıdır Madencilikte gelişmiş ülkelerde devlet kendisi veya kamu kurumları aracılığıyla uluslararası büyük maden şirketleriyle joint-venture anlaşmalarına girerek yaptıkları anlaşmalar uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözülmesi şartını koymaktadırlar. Özellikle maden bürokrasisinin takdir hakkının geniş olduğu hukuk sistemleri için uluslararası seviyede tahkim ve arabuluculuk sistemine başvurulması önerilmektedir²¹.

Türk hukuku açısından idari uyuşmazlık niteliğindeki maden bürokrasisinin işlem ve kararlarına karşı tahkime gidilmesine Yüksek Mahkeme (Danıştay) izin vermemektedir (Topaloğlu, 2003). Buna karşılık yabancı yatırım kapsamındaki kamuya devlet arasındaki maden uyuşmazlıklarında International Centre for Settlement of Investment Disputes(ICSID) Tahkimine başvurmak mümkündür.

Bunun dışında, maden işletmelerinin özellikle maden işletme sözleşmesi olarak Türkçeleştirilebilecek rödovans sözleşmelerinden, ruhsat devir sözleşmelerinden ve diğer ticari sözleşmelerden kaynaklanacak uyuşmazlıklarda tahkim yoluna başvurmaları mümkündür. Tarafların bu tür uyuşmazlıklarda Türkiye’de etkinliği ve verimliliği giderek artan İSTAC (İstanbul Tahkim Merkezi) tahkimine ilişkin sözleşmelerine tahkim şartı koymaları tarafımızca önerilmektedir.

2.3. Madencilik İhtisas Mahkemeleri Kurulmalıdır

²⁰ Omalu M.K./ Zamora A., s.13-38; Siac, C., 1999. Mining Law:Bridging the Gap Between Common Law And Civil Law System, www.oas.org/legal/english/osl/Cecilia_Siac.doc, (son ziyaret:27.01.2009).

²¹ Morgan, P.G., 2002. Mineral Title Management - the Key to Attracting Foreign Mining Investment in Developing Countries, *Applied Earth Science*, 111(3), 165-170.

Hukuk doktrinde, teknik, karmaşık ve ekonomik boyutları dikkate alınarak, maden hukukuna ilişkin tüm hukukî uyuşmazlıkların yalnızca bir mahkeme tarafından çözüme kavuşturulması gerektiği, bu yargı yerinin gerçekten madencilikten anlayan uzman hâkimlerin (endüstriyel hukukçuların) görev yaptığı bir uzmanlık yargı yeri (özel mahkeme, ihtisas mahkemesi) biçiminde örgütlenmesi gerektiği hususu dile getirilmekte ve madencilğe ilişkin sorunları çözüme kavuşturmadaki yetersizliği sebebiyle, uzmanlık yargı yerlerinin oluşumuna ilişkin yasal düzenlemede, genel usul kurallarından sapma gösteren, madencilğe özgü özel usul hükümlerine yer verilmesi gerektiğine işaret edilmektedir.

Bazı hukuk yazarları tarafından maden ihtisas mahkemelerine ihtiyaç olmadığı yönünde görüşler ileri sürülmüşse de²² 6460 sayılı Kanun ile getirilen ihtisaslaşmayı imkan sağlayan yeni düzenleme karşısında bu görüşün hukuki değeri kalmamıştır.

Gerçekten de madencilik sektörü büyük bir gelişme göstermekte ve milli gelirin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. 2012 yılında madencilik sektörü Türk Lirası bazında %10 gelişme göstermiştir. Madencilik sektörünün 2012 yılında ocak üretimi bazında gayri safi yurt içi hasıladaki payı %1,5 olmuştur. Demir çelik, çimento ve seramik gibi maden işleme tesisleri dikkate alındığında madencilüğün GSMH'daki payı %15'lere yaklaşmaktadır. Görüldüğü gibi madencilik sektörü, yarattığı gelir ve istihdam ile Türk ekonomisinin lokomotif ve vazgeçilmez sektörlerinden birisidir.

Böylesine önemli bir sektörle ilgili olan gibi maden hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü özel teknik bir bilginin yanında bu hukuk dalının yeterince kavranılmasını gerekli kılmaktadır. Her şeyden önce madenler Anayasanın 168.maddesine göre milli servetler arasında yer alır ve 3213 sayılı Maden Kanununun 4.maddesine göre Devletin kamusal mülkiyetinde bulunmaktadır. Devlet kendi kamusal mülkiyeti altında bulunan madenlerin bir kısmını kamu kuruluşları aracılığıyla işletmekte, bir kısmının işletmesini özel hukuk kişilerine bırakmaktadır.3213 sayılı Maden Kanun'unun 24.maddesine göre özel kişilere verilen maden işletme ruhsatları idare hukuku açısından idari izin niteliğindedir. Türkiye'de 31 Aralık 2012 itibariyle 12.945 adet maden arama ruhsatı ve 13.068 adet maden işletme ruhsatı bulunmaktadır. Söz konusu maden arama ve işletme ruhsatlarının verilmesi ihale edilmesi, süresinin uzatılması, harç ve teminata bağlanması, raporlanması, geçici olarak tatil edilmesi, teminatının irad kaydedilmesi, faaliyetin durdurulması, idari para cezası verilmesi, ruhsatın iptal edilmesi gibi hususlar başlı başına özel uzmanlık gerektiren idare mahkemelerinin görevine giren uyuşmazlıklardır. 6460 sayılı Kanun'unun 4.maddesine göre birden fazla idare mahkemesinden birisinin madencilik ihtisas idare mahkemesi olarak görevlendirilmesi, idare mahkemesi başkan ve üyelerinin maden hukukundan doğan

²² **Tanrıver, S.**, Madencilik Alanında Bir İhtisas Mahkemesinin Oluşturulmasına Gerek Olup Olmadığı Üzerine Bazı Düşünceler, Ankara Barosu Dergisi, Y.68, S.2010/4.

bu karmaşık idari sorunların çözümünde uzmanlaşmalarına ve hukuka uygun daha isabetli kararlar verilmesine neden olacaktır.

Aynı şekilde maden hukukunun vergi hukukuyla da yakından ilişkisi bulunmaktadır. Maden işletmeciliğinden 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 14.maddesinde öngörülen maden grubuna göre ve kullanım şekline göre değişen oranlarda Devlet hakkı alınmaktadır. Vergi benzeri bir kamu alacağı olan Devlet hakkının tarh ve tahsilinin ihtisaslaşmış bir vergi mahkemesinin kontrolü altında gerçekleşmesinin çok adil sonuçlar doğuracağı açıktır. Yine aynı durum maden ruhsat harçları için de geçerlidir.

İdare ve vergi mahkemeleri dışında adliye mahkemeleri olarak örgütlenen sulh hukuk, asliye hukuk, asliye ticaret ve iş mahkemelerinin konusuna giren madencilikle ilgili oldukça fazla sayıda uyuşmazlık yaşanmaktadır. Bu konuda madencilğe emsal sektörler olması bakımından uygulamaya geçen denizcilik ihtisas mahkemeleri ve fikri ve sınai haklar mahkemeleri Türk hukuk yargılamasında gayet başarılı sonuçlar vermiştir.

Madencilik faaliyetlerinden kaynaklı olarak gerek iç ticarete gerekse uluslararası ticarete büyük ticari uyuşmazlıklar ortaya çıkmaktadır. Bu uyuşmazlıkları çözmekle görevli asliye ticaret mahkemelerinin bu uyuşmazlıklarla ilgili olarak ihtisas mahkemeleri olarak örgütlenmeleri gerekir.

Madencilik faaliyetleri sırasında madenin bulunduğu arazi sahipleri ile madenciler sık sık karşı karşıya gelmektedirler. Zira Türk sisteminde madenler içinde buldukları arzın mülkiyetine tabi değildirler. Taşınmaz tecavüzler, kamulaştırmadan kaynaklanan uyuşmazlıklar, maden zararları denilen maden faaliyetleri nedeniyle civarda bulunan taşınmazlarda meydana gelen göçük ve çatlamlar ihtisaslaşmış asliye hukuk mahkemelerince çözümü gereken tipik maden uyuşmazlıklarıdır.

3213 sayılı Maden Kanunu faaliyetinin kamu hukukuyla ilgili kısmını maden ruhsatlarının verilmesini, işletilmesini ve sona ermesini düzenlemektedir. Bunun dışında özel hukuktan doğan maden ruhsat sahiplerinin birbiriyle veya kendi alt işletmecileriyle yaptıkları hukuki ilişkilerden doğan hukuki uyuşmazlıklar hakkında özel yasal düzenleme mevcut değildir. Bu yasa boşluğu mahkeme içtihatları ile doldurulmaya çalışılmaktadır. Madencilik uygulamasından doğan bu tür uyuşmazlıkların en önemlilerinden birisi rödovans sözleşmeleridir. Yargıtay maden ruhsatının işletilmesinin rödovans denilen kira ücreti benzeri bir bedel karşılığında işletilmesinin bırakılmasını hasılat kirasına ait hükümlerin uygulanacağı görüşündedir. 6100 sayılı HMK m. 4/a hükmü gereği bütün kira sözleşmeleri sulh hukuk mahkemelerinin görevine girdiğinden, maden kirası ya da rödovans

sözleşmelerine bakmaya görevli bir ihtisaslaşmış sulh hukuk mahkemesinin belirlenmesi çok uygun olacaktır.

Madencilik sektörü emek yoğun sektörlerden birisidir. Maden iş kolu Türk çalışma ilişkilerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Madencilik büyük çoğunluğu yeraltında geçen, tehlikeli ve insan sağlığını olumsuz etkileyen bir iş kolu olması nedeniyle diğer iş kollarından farklı bir şekilde düzenlenmiştir. Yine maden iş kazaları ve grizu patlamaları Türkiye'yi sarsan boyutta son derece ağır ve elem kayıplara neden olmaktadır. Bu bakımdan iş mahkemelerinin de madencilik koluna özgü olarak ihtisaslaşmasında son derece yarar vardır.

Türkiye maden zengini bir ülke olmasına rağmen madenler ülkenin her yerine eşit dağılmamıştır. Ayrıca bazı bölgelerde maden uyuşmazlıkları daha yoğun olarak yaşanmaktadır. Maden ruhsat sayısı ve maden uyuşmazlıkları bakımından bölgesel olarak öne çıkan iller şu şekilde sıralanabilir: Antalya, Balıkesir, Sivas, Erzincan, Kayseri, Burdur, Ankara, Konya, Muğla Manisa, Eskişehir, Bursa, Zonguldak, Afyon, İzmir, Denizli, Isparta, Mersin, Kütahya, Çanakkale, Bilecik, Kahramanmaraş, Adana, Erzurum, İstanbul, Kocaeli, Kırklareli, Edirne. Sayılan illerde il düzeyinde yetkili tüm hukuk mahkemelerinin görevini üstlenecek özel görevli madencilik ihtisas mahkemelerinin kurulması yerinde olur.

Bu iller dışında da Hâkim Savcılar Yüksek Kurulu tarafından iş yoğunluğuna göre bir veya daha fazla asliye ticaret mahkemesinin, asliye hukuk mahkemesinin, sulh hukuk mahkemesinin ve iş mahkemesinin madencilikle ilgili uyuşmazlığı çözmekle ilgili işbölümüyle yetkilendirilmesi çok yarar sağlar.

Yine idari yargıda da bir veya birden fazla idare ve vergi mahkemesinin madencilik işleriyle ilgili olarak işbölümüyle Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından yetkilendirilmesi özel veya ihtisas mahkemelerinden beklenen yararı sağlayacaktır.²³

7.Sonuç

Maden Kanunu değiştirilirken kanunun madencilik sektörüne yapılacak yatırımları özendirerek, sektöre yeni bir ruh ve heyecan katacak bir temel felsefesinin bulunması gerekir. Dünyada maden kanunu değişikliğinin sektörde nasıl olumlu bir sıçrama gösterdiğinin en güzel örneklerinden biri de 2011 Finlandiya Maden Kanunu'dur. Maden Kanunu değiştirilirken küresel bazda kabul edilen modern eğilimlerden, karşılaştırmalı hukuktan, ülke gerçeklerinden ve yargı kararlarında belirtilen ilkelerden yararlanılmalı diğer hukuk dalları ile doğru ve yeterli bir ilişki kurulmasına dikkat edilmelidir.

²³ Topaloğlu, M., "Madencilik İhtisas Mahkemeleri" Türkiye Madenciler Derneği Sektörden Haberler Bülteni, S.37,Y:2017, s.70-72, Maden Hukuku ile İlgili Makaleler, İstanbul 2019, s.552.

Maden hukuku kendine özgü intersektörel bir endüstriyel hukuk dalıdır. Bu alanda görev alacak hakim ve avukatların söz konusu hukuk dalının temel gereklerini yeterince kavramaları çok önemlidir. Bu konuda uzmanlığı artırmak için meslek içi eğitimin yanında, madencilğin yoğun olduğu illerde madencilik ihtisas mahkemesi kurulması ve diğer yerlerde bazı mahkemelerin maden hukukundan doğan uyuşmazlıkları çözümede görevlendirilmeleri son derece yararlı olacaktır.